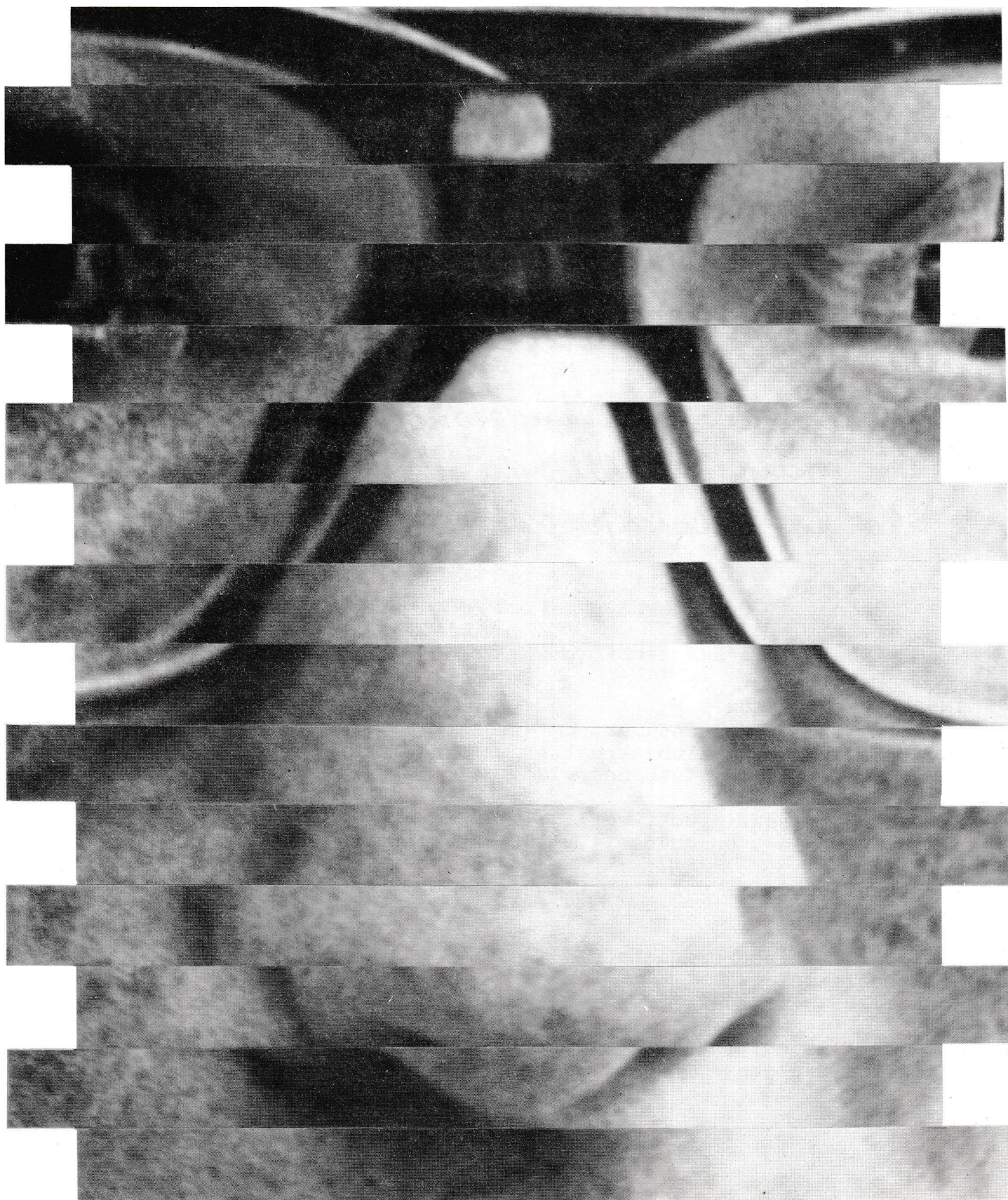

1/83

novi glas

magacin hak-a

Dragi štitelji!

Dost dugo je duralo, dokle je išao prvi broj Novoga Glasa u ovom letu. Teškoće su postajale kot ovenek u tom, skupaspraviti dost velik broj člankov. Ja bi Vas zato sve srdačno prosio, da nas po mogućnosti podupirate ili s članki ili slikom itd. Jasno je, da smo i pripravi, svaku kritiku na bilo kojem članku objaviti.

Posebno opomenut bi Vas kanio na članak prof. Vidmarovića, ki je prvi dio jedne male serije. Pokidob da je prof. Vidmarović pisao svoje članke na književnom jeziku, smo se u redakciji odlučili, da je i tako tiokamo.

Konac redakcije za sljedeći broj je 25. juni '83.

Marko

IMPRESUM/IMPRESSUM

vlasnik, izdavač/eigentümer, herausgeber:
hrvatski akademski klub/ kroatischer akademikerklub
schwindgasse 14/10, 1040 beč/wien

nakladnik, tisak/ druck, verlag:
litteras-verlag, berggasse 4, 1090 beč/wien

odgovorni urednik/ verantwortlicher redakteur:
marko szucsich

banka: raiffeisen-blagajna
nikitsch/filež
konto:2709

Mišljenja pojedinih piscev se ne tribaju
slagati s mišljenjem HAK-a.

sadržaj

POČETAK POČETKA ? ILI KONAC KONCA ?! (andi novoszel)	4
MATERINJI JEZIK KAO OBLIK SAMOBITNOSTI NARODNIH MANJINA (đuro vidmarović)	7
VORŠLOGI ZA REFORMU NAŠEGA ŠPROCHA (ro-bo)	11
GRADIŠĆANSKOHRVATSKA KNJIŽEVNOST U UGARSKOJ (peter tyran)	12
KRUŠE SE BJERFA (rudi lebenić)	15
PREBIVALIŠĆE (rudi lebenić)	15
ČEŽNJA U NOĆI (doroteja lipković)	16
LIRIKA (a.n., d.l.)	19

VAŽNO --- VAŽNO --- VAŽNO --- VAŽNO

Dan Mladine će se ovo ljeto održati u Bandolu od 17. do 19. juna. Kot sve priredbe stoji pod geslom " 450 ljet Gradišćanski Hrvati ".

tečaj za studente

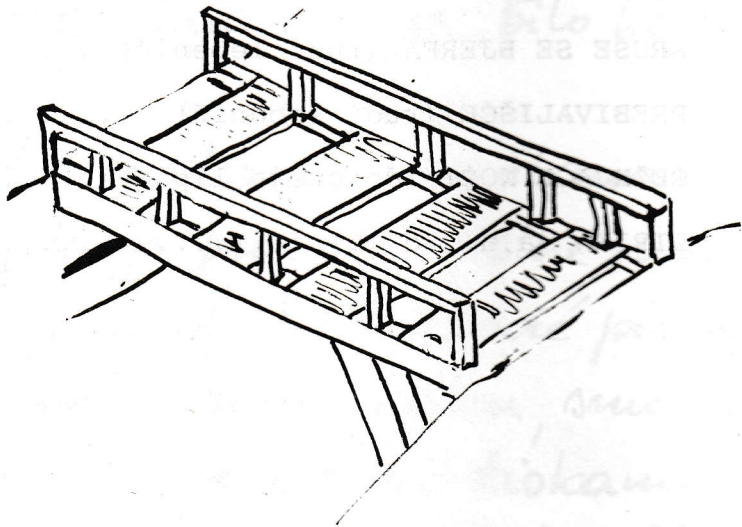
Do 30. maja se još morete najaviti za jezični tečaj u Crikvenici (4.7. - 15.7. 1983.). Cijena iznaša 1800 šilingov. Najavite se pismeno s kratkim životopisom i ocjenom vašega jezičnoga znanja (jako dobro, dobro, ne dobro) na adresi HAKa.

POČETAK POČETKA? ILI KONAC KONCA?!

Lokalizacija pozicije je teška

Prominjljivi faktori se friško minjaju. Marginalni su - ali u množini. Zato je teško, samo od primarnih faktorov - takozvanih stručnih (etnoloških, socioloških, ekonomskih, političnih, kulturnih, ...) - situaciju i denašnji položaj Gradišćanskih Hrvatov analizirat.

Simbolično se more reć, da moremo dojt po " znanstvenom mostu " (sociološkom, političnom) na drugu stran ubrovi ako razmaki "dasak" nisu pre veliki, to znači, povezat prošlost i sadašnost i s tim stvorit perspektivu za budućnost naše etničke grupe.

1983. lj.-- cesura za Hrvate ?

Legitimacija proslave doseljenja leži po mojem mišljenju "na drugoj strani" realnoga žitka naše etničke grupe.

P r o s l a v a : Slavi se žitak (rodjendan, obljetnica kot realni kontinuitet narodnosti)

S p o m e n - s l a v a : Slavi se gubitak realnoga žitka, kontinuitet prošlosti se manifestira u memorandumu.

Pitam se, ča još živi od naše etničke grupe, da bi se moglo govorit o p r o s l a v i ?

Jedini soziološki faktor ki je grupni faktor, je maša u crikvi - znak publiciteta naše grupe.

U užem smislu se ali ne more govorit o grupno-aktivnom agiranju, nego o pasivnom deklamiranju u množini.

Na irracionalnoj razini se vidi skupnost - u vjerskom smislu, ali sigurno ne u nacionalnom smislu.

Ova izvanrednost je sigurno preživjela 450 ljet.

More se reć, da je neki ostatak u našoj duši još hrvatski mentalitet. Pobožnost, podložnost, masohizam, hedonizam i do jedne mjere i praznovjera.

Ovo je peljalo do kompleksa malovridnosti našega jezika i naše kulture. Kompleks malovridnosti nij samo proširen u prostom

narodu, nego i med takozvani plemići prošlih i današnjih dani. Oni su bili prvi ki su se asimilirali. Plemiće je nadomestila crkva kot spasitelj Gradišćanskih Hrvatov. Rješi se u maši (imitatio imperii) potribovanje manjine, surogat, krez transcendenciju virulentnih problema naše etničke grupe. Intresantno je, da ova institucija, ka je Gradišćanske Hrvate zela u svoju obrambu, ne daje ovoj grupaciji administrativni publicitet.

(Crikveni prinos na hrvatskom jeziku i.t.d.). Etnička grupa ostaje isto diskriminirana na skali sv. Petra, kot i u institucija naše demokracije.

Perspektiva ove crikvene politike:

Sve manje dice se ući hrvatski. Interes za duhovno zvanje spada iz toga maloga broja, ki se još reducira na polovicu - na muški spol - sigurno samo na nekoliko promilov.

U budućnosti se manko malobrojnosti hrvatskih duhovnikov more samo kompenzirat krez import iz SR Hrvatske. Kardinal Kuharić i biškup Laszlo su složni u potpomaganju. To rješi probleme ne samo u Hrvatskoj, nego i u Gradišću.

Sudbina doljno - austrijanskih Hrvatov se prolongira.

Kako izgleda sekularni društveni žitak naše etničke grupe?

1. Hrvati u sekularnom žitku mislu, pišu, komuniciraju s institucijama, politikom, kulturom i ekonomijom na nimškom jeziku.
2. Partijsko - politički upliv je farca, oportunizam.
3. Realni stvaralački žitak nij imao uspjeha kroz misal i dialektiku kulture u Gradišću.
U filmu " Povijest Velikoga Borištofa " se to autentično pokazuje. Ovaj film je anakronizam anakronizma, i u tom smislu sigurno originalan.
4. Realni politični uplivi bili su oportunistični. Svi su išli u karavanu. "Kucki", koji su se za opstanak etničke grupe borili, su se hitili u KZ. ("L. Karall peljao je Hrvate u nimški raj" - citat R. Klucarits)
Kroz socialno-fašistički pritisak su se oslobodili oni ljudi koji su na neoportunistični način i kroz konkretne akcije potribovali prava koja su na garantirana, i tako je još i danas.
5. Kultura: Za elitu su ostale takozvane folklorne konzerve. U tradicionalizmu i konzervativizmu se ne more ništa novoga roditi. Ova takozvana školovana elita je otkrila novu perspektivu hrvatskoga jezika: DVA JE VEĆ NEGO JEDAN.
Iz ovoga hedonizma si "hrvatska elita" zgradja brodić u kom bi bilo i za nekoliko drugih životinjskih mjesta.

Šanca

Realna šanca za početak početka naše etničke grupe je sekularizacija hrvatskoga dijela naše psihe. Onda, samo onda postoji mogućnost vitalnoga djela na kulturnom, društvenom, političnom i ekonomskom polju.

Konac konca bi bio, ako ostanemo u konzervativizmu i klerikalizmu naše prošlosti.

a.n.

materinji jezik kao oblik samobitnosti narodnih manjina

Narodne manjine¹ su djelovi jednog naroda koji su se, sticajem povijesnih prilika odvojili od matičnog etnikuma i nastavili svoj povijesni razvoj unutar tuđeg etničkog prostora i njegove državne organizacije.

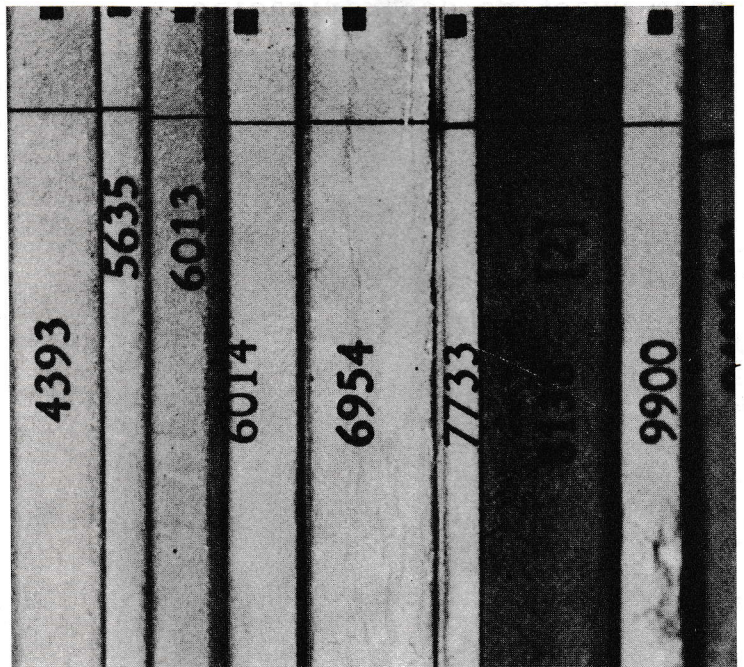
Postoje starije i mlađe narodne manjine, velike i patuljaste, s cjelovitim teritorijem nastavnja, kao i s arhipelaški lociranim naseljima, manjine koje državna međa na umjeta način dijeli od matičnog naroda; manjine izložene genocidu, etnocidu i asimilaciji i manjine sa svim potrebnim uvjetima za nesmetan razvoj svoje etničke samobitnosti.

Narodne manjine su pokazatelj demokratskog razvoja jedne države². O problematici narodnih manjina ne postoji dostatna literatura. Čak ni unutar sociologije ne postoji posebna grana koja bi za predmet izučavanja imala fenomen etničkih manjina. To je oblik zaostajanja znanosti za političkom praksom. Uloga m o s t a - uko-liko se ostvari - pretvara narodne manjine u faktor mira i stabilizacije u jednom prostoru. S moralnog i općekulturnog aspekta ovakav stav dobiva posebnu osvjetljenje i izuzeto značenje³.

Umjesto asimilacije u svim njenim oblicima i pojavama afirmira se integracija⁴ svih društvenih kolektiva u jedinstveni multietnički i multikulturni korpus. Da bi se integracija ostvarila neophodno je da narodne manjine imaju sve potrebne uvjete za čuvanje i razvijanje svoje etničke individualnosti. Ti uvjeti su slijedeći:

- pravna zaštita manjine kao kao društvenog kolektiva

- mogućnost čuvanja vlastitih tradicija
- mogućnost obogaćivanja vlastite kulturne baštine
- mogućnost organiziranja i održavanja vlastitih društvenih organizacija i institucija
- mogućnost slobodnog djelovanja etničke elite
- pravo na suradnju s matičnim narodom, na bazi odgovarajućih međudržavnih instrumenata

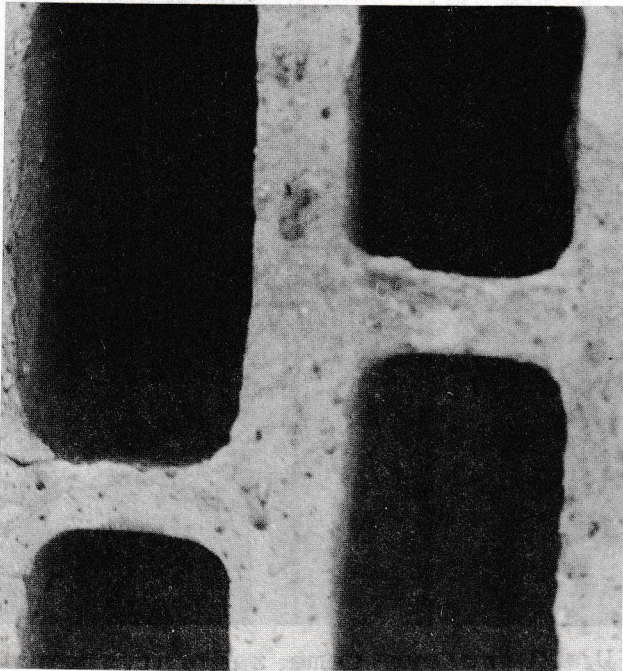

U okviru ove teme zadržati ćemo se samo na materinjem jeziku narodnih manjina.

Materinji jezik je bitan uvjet određivanja pripadnosti pojedina vlastitom etničkom kolektivu. Zbog toga je opstanak svake narodne manjine tijesno vezan uz položaj njenog materinjeg jezika. Taj jezik, ako postoje normalni uvjeti za suradnju manjine s matičnim narodom, prati sve, što se dešava unutar književnog standarda. Međutim, u drugačijim uvjetima materinji jezik manjine može doživjeti razvoj drugačiji od razvoja jezika u matičnom narodu, može se

zadržati na nivou dijalekta, ili pak standardizirati u poseban književni jezik.

Jezik je toliko bitan u životu narodne manjine da se u državama koje teže asimilaciji manjina unifikacija provodi upravo na području materinjeg govora: sprečavanjem da slijedi promjene i procese u književnom standardu, zadržavanje na nivou dijalekta, forsiranje jezika većinskog naroda, pa sve do administrativne zabrane javne upotrebe jezika narodnih manjina. Uspjeh ovakovih nastojanja provodi se kroz obrazovne ustanove. Međutim, suvremeni položaj nekih manjina pokazuje da u današnjim uvjetima deagrarnizacije,

urbanizacije, migracija stanovništva i utjecaja sredstava masovnog informiranja, i pored zaštite imamo pojavu asimetrične dvojezičnosti pripadnika manjine, što je oblik usporene asimilacije. Kod ovakvih slučajeva ako izostane posebna zaštita manjine od strane većinskog naroda, uz konstruktivnu suradnju s matičnim narodom, dotična manjina će sasvim sigurno doživjeti brzu etničku transformaciju i nestati kao specifičan društveni i kulturni etnitet. Međudržavna suradnja se ovdje nameće kao neizostavan faktor, a sasvim je si-

gurno da ona zahtjeva maksimum dobre volje, razumijevanja, međusobnog poštovanja i odsustvo straha od manjine kao elementa koji može biti suprotstavljen svojoj stvarnoj domovini. Ideja o manipulaciji s manjinama suprotna je povijesnom određenju i društvenoj biti narodnih ogranka.

I da zaključimo:

Zaboravljanjem materinjeg jezika pripadnik narodne manjine gubi vezu sa svojim etničkim kolektivom, odnarođuje se i traži identifikaciju u korpusu većinskog naroda. Naravno, moguće je pronaći i drugačije slučajeve, česte kod narodnih manjina bez normalne veze s matičnim narodom, da pripadnik manjine ne zaboravi materinji jezik, ali izgubi historijsku svijest. Takav pojedinac djeluje kao pristaša asimilacije svoga etničkog kolektiva. Ukoliko se radi o pripadniku etničke elite, mogućnosti da ubrzo korodiranje historijske svijesti kod mnogih sunarodnjaka su povećane.

Matični narod ima pravo i moralnu obavezu prema svojim etničkim ograncima. Ta obaveza isključuje korištenje manjine kao instrumenta vlastite politike, a posebno ako se time želi mješati u unutrašnje poslove države u kojoj dotična manjina živi. To je manipulacija koja obično ima teške posljedice za samu narodnu manjinu.

Za matični narod je bitno u ovom odnosu slijedeće:

- materinji jezik etničkog ogranka je dio govora cijelog naroda kome dotični ogranak pripada i kao takav mora biti društveno i znanstveno tretiran.
- duhovna nadgradnja etničkog ogranka predstavlja kvalitet koji obogaćuje kulturu i većinskog i matičnog naroda.
- književnost etničkog ogranka

predstavlja poseban kvalitet koji se mora tretirati kao sastavni i specifični dio književnog stvaralaštva cijelog naroda. S obzirom na mjesto koje toj književnosti pripada u čuvanju materinjeg jezika i etničke samobitnosti manjine, prema njoj se matični i većinski narod moraju odnositi s posebnom pažnjom.

Kao prilog afirmaciji književnosti nastale unutar narodnih manjina, potrebno je istaći da je posljednjih godina Nobelovu nagradu za književno stvaralaštvo primolo nekoliko književnika koji su stvarali izvan matičnog naroda u raznim oblicima povijesne datosti svojih etničkih kolektiva, crpivši iz te suštine i sadržaje za svoja djela.

1.) U znanosti i političkoj pramatici ne postoji ujednačen terminološki pristup etničkim zajednicama koje se nalaze u dijaspori. O tome svjedoči sljedeći primjer:

"U međunarodnim ugovornim pravilima posvećenim toj problematici spominju se: rasne, nacionalne, etničke, jezične i vjerske manjine. Neujednačenost i nepreciznost u vezi s pojmovima i terminima znatno pridonosi i različita upotreba pojedinih izraza u raznim jezicima (posebno izrazi: narod, narodnost, nacionala).

(...) Za definiranje pojedinih vrsta manjina nisu ni uloženi veći naponi; dosad učinjeni radi izrade sintetične definicije manjina koje su predmet interesa međunarodne zajednice i međunarodnog reguliranja ostali su zasad bez uspjeha.

(...) Za svaku pojedinu manjinu možemo procijeniti da li je opravdano da je nazovemo nacionalnom, narodnom ili plemenskom manjinom.

(...) Zato bi kao zajednički naziv za sve manjine koje postoje zbog etničkih karakteristika svojih pripadnika trebalo upotre-

bljavati naziv "etničke manjine" kao što je to danas uobičajeno u Ujedinjenim narodima. Stupanj razvoja koji je dosegla etnička zajednica kojoj pripada ta manjina pri tome nije bitan za utvrđivanje prava i uvjeta života manjine. (Dr. Budislav Vukas: Etničke manjine i međunarodni odnosi, Školska knjiga, Zagreb 1978, 11-20)

2.) "Položaj i zaštita manjina su pitanja vladajućih društvenih odnosa, koji ustavnoj i pravnoj zaštiti određuju smer i vrednost u stvarnosti. (...) Nema zaštite ako čovek, odnosno određene grupe, ne uživaju uslove i snagu društvenih i političkih subjekata, koji su spremni i sposobni da svoj položaj i prava čuvaju i brane, učestvuju u stvaranju egalitarne, demokratske i kulturne zajednice, nasuprot onoj u kojoj preovlađuju hijerarhija i naklonosti vladanja i iskorišćavanja jednih od strane drugih." (Jovan Đorđević: Položaj i zaštita manjina u ustavnom i političkom sistemu Jugoslavije, Razprave in gradivo br. 13-14, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana 1981., 163-168)

3.) Mi smo uvek polazili od stanovišta da su nacionalne manjine mostovi koji treba da zbližavaju narode, da doprinose prijateljsstvu i suradnji između zemalja njihove nacionalne pripadnosti i onih koje su sada njihove domovine. Uvek smo polazili od priznanja prava svakom narodu na njegov nacionalni identitet i

afirmaciju njegovog bića." (X kongres SKJ /dokumenti/, Komunist, Beograd 1974., 21)

4.) Đuro Vidmarović: Pitanje asimilacije i integracije, sa posebnim osvrtom na korelacije između tih dviju pojava u svjetlu jugoslavenskog prijedloga deklaracije, Razprave in gradivo br. 13-14, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana 1981., 123-128

5.) "Osnovna etnička snaga jedne manjine krije se u samom jeziku" (M. Valentić, ibidem, 140)

- "Narod je zajednica jezika u prvom redu, te nema naroda koji bi govorio dva jezika, dok ima takvih političkih varijanta nacionalne svijesti kada jedan jezik govore dva naroda: Englezi i Amerikanci, Norvežani i Danci, Flami i Holandezi, Irci i Englezi, Alzašasi i Nijemci." (Miroslav Krleža: Narodna zajednica, Kulturni radnik br. 6, Zagreb 1981., 155)

6.) "...;bilingvizam može biti i simetričan (ako su oba jezika govorniku jednako poznata) ili asimetričan (ako je jedan od njih slabije poznat; u tom slučaju, prema stupnju poznavanja tog sustava, razlikuju se pasivni bilingvizam, kad govornik taj jezik razumije ali ne upotrebljava aktivno, nereceptivni bilingvizam, kada se govori, ali veomaslabo razumije, pismeni bilingvizam, uz razumijevanje pisanog teksta, ali bez mogućnosti oralne upotrebe, i tehnički bilingvizam, kad je poznavanje drugog sistema ograničeno na dio potreban za neku određenu struku).

(Dubravko Škiljan: Pogled u lingvistiku, Zagreb 1977m, 93)

7.) M. Valentić, ibid., 137.

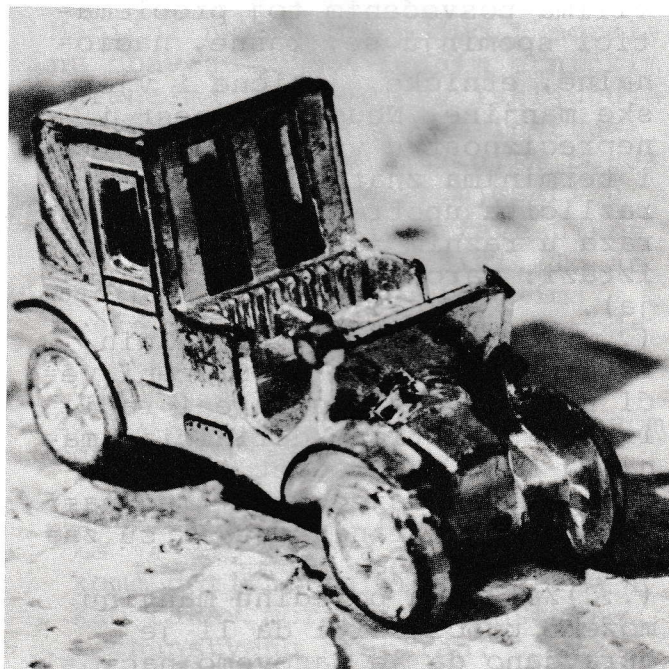
8.) Tipičan primjer manipulacije matičnog naroda sa svojim narodnim ograncima nalazimo u Njemačkoj za vrijeme vladavine nacista. Tada su Njemačke manji-

ne u cijelom svijetu suprotstavljena svojim državama s ciljem da pridonesu realizaciji nacističke ideje o svjetskoj supremaciji njemačke nacije. Propast nacista doveo je ove narodne manjine u vrlo težak položaj izdajica svojih stvarnih domovina.

9.) Grupacija pristaša asimilacije vlastite narodne manjine u etnički korpus većinskog naroda veoma je aktivan među Gradišćanskim Hrvatima.

10.) Posljednji na listi je znanstvenik Elias Canetti, pripadnik židovske narodne manjine, rođen u Bugarskoj, porijeklom iz Španjolske, školovan u Engleskoj i Austriji. Rođen je 1905., a Nobelovu nagradu za književnost prima 1981.

đuro vidmarović

VORŠLOGI ZA REFORMU NAŠEGA ŠPROCHA

Ja sam ibazeigt, da radikalni vertreteri hrvatskoga minderheita u burgenlandu ne znadu, ča kanidu. Oni verlongadu njev recht va artikl sieben od staats vertroga, kot zum beispiel hrvatske ortstaflje, več subvencije za hrvate, pak se kanidu na amti još i krovodiš unterhaltat s beamtneri. To je vollkommen pledsinn, des fihrt nie zu vas.

Problem našega volksgruppna je bio jur svenek, da smo nek mali zahl hrvatov u esteraju, pak da nas ti s nimškim muttersprochom ne razumu. To je eh klor, da oni fir so a kljane gruppn ne čedu einfihrat eigene gesece, u ki bi mi erholtali naša prava. Davon nam se još i sanjat ne praucha, to je gonc unreal. Nigdr ne čedu eingestehat, da bi se moralo i za nas ča unternehmhat. A to, ča smo mi sami za erholtungu našega minderheita do sada unternehmali nij Bog zna ča fruchtalo.

Zato sam ja dafir, da naše štandpunkte total verendramo. I man, da je ta linija za einšlogat, da effentlich velimo, da s nami nij švirigkeitov, da imamo sve, vos des herc begehrt. To će sicherlich čuda ljudi begrissat, pak desvegen jur nam već pozitiv einsteljani bit. To je unsinn, da se sada još dalje kempfamo za aufrechterhaltungu našega identiteta. Anfong secat bi morali fortšrittlich študenti i jugend u Wienu i doma u burgenlandu. To si tako vorstelljam, da bi se već bemihali, da s našimi dobrimi političari va kontakt dojdou, se s njimi solidariziramo i nje i va vahlkampfu aktiv unterštichadu. Ausserdem bi morali naš šproch grindlich reformirat: To in dem sinn, da se anlehnamo na nimški šproch. Vorstelljam si to tako, da nur die grundlegendsten sachn hrvatski ostanedu, a za rest da gonc anfoch nimške ausdrucke zamemo. To bi bila i velika erleichterunga za naš

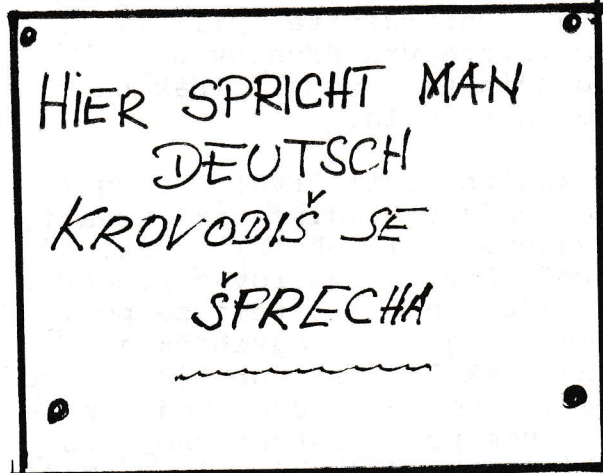
nachkommenšoft, ki bi laglje erlernao naš šproh, a sigurno bi se našlo i dost nimcev, ki bi hrvatske kurse besuchali. Vos die ortografi betrifft, bi bio moj voršlog, da ne bi ibanemali ö, ä i ü, nego da bi zato pisali e i i, kad to jače po našu aussäua. Za "sch" imamo naše "š", a kod stummes "h" sam za to, da je pišemo zbog boljega verštendnissa, ali nimško "w" bi opet nebi zeo.

I man, da bi unter diese voraussecungen imali sichr i veče aussichte, da se cvašprochig aufšrifti načinju. Cum beispiel:

Landesregierung Burgenland
(po nimšku)
landesregierunga burgenland
(po hrvatsku)

Kade unteršied već nij tako auffalljend, bi se mogao nimški aufšrift normal druckat, a hrvatski kursiv, tako da bi bila cvašprochigkeit svagdir gewahrt. Krez zato bi i aussenpolitisch imadž esteraja šteigao, kad bi auf amol ča za minderheitne unternehmali.

A zvana toga: i na amti s beamtneri bi se mogli po našu verštendigat, kad bi nas nako svaki verštehao.....

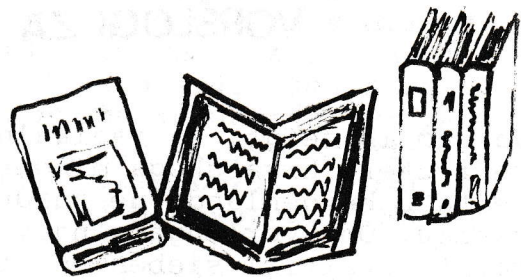
Da još erlebamo i 900jehrig jubileum!!!!

ro-bo

GRADIŠĆANSKOHRVATSKA

KNJIŽEVNOST

U UGARSKOJ

PREDAVANJE DJURE VIDMAROVIĆA
U HAK-u

Kad se je Austro-ugarska monarhija raspala, odnosno po plebiscitu 1921. ljeta su Hrvati tadašnje zapadne Ugarske zbog novih granic bili razdijeljeni na tri zemlje, na tri različne političke države. Ovako se je hrvatski otok pomoću umjetnih granic razdijelio na zemlje Ugarsku, Slovačku i Ausriju.

Hrvatski narod je bio jedna jezična i kulturna cjelina, ka se je po dogovoru u St. Germainu silom raskolila. Slično se more reći i o literaturi Gradišćanskih Hrvatov. Pojam/terminus "Gradišće" se je bio stopr stvorio od M.M.-Miloradića. Za "Gradišćanske Hrvate" se danas u znanosti gledaju svi iseljeniki - Hrvati, ki su se u 16., 17. i 18. stoljeću odselili iz stare domovine u tadašnju zapadnu Ugarsku, Dolnju Austriju (Moravsko polje) i u Moravsku.

Iako su preduvjeti za daljni književni razvitak bili isti, se je literatura Hrvatov u svakoj od ovih trih zemalji ipak na svoj način razvila.

O književnosti Hrvatov u Ugarskoj, ada o Gradišćanski Hrvati, Bunjevački i Šokački Hrvati je prof. Djuro Vidmarović predavao u HAKu. On je učitelj za povijest na jednoj zagrebačkoj srednjoj školi i se jur ljeta dugo bavi s Hrvati u Ugarskoj. On je na ovom polju istraživao i publicirao jur mnogo novoga. Najnovija publikacija se more najti u Pokusu broj 1/1983., u koj se bavi s pjesništvom Mate Šinkovi-

ća iz Koljnofa. Prof. Vidmarović se smi gledati jednim izmed najboljih stručnjakov na ovom polju.

U razgovoru NGA s prof. Vidmarovićem leži težišće na književnosti Gradišćanskih Hrvatov u Ugarskoj.

U glavnom se književnost Grad. Hrvatov s onkraj granice ograničava na dva književnike: Na Matu Šinkovića iz Koljnofa i na svećenika/farnika Pavlu Horvata iz Vedešina (Vedešin i Umok su dvojica kajkavska sela u ovoj krajini) dakle vidi se, da je broj pjesnikov jako mali.

Mate Šinković je dao vrlo velik doprinos književnosti Gradišćanskih Hrvatov u Ugarskoj. Ča naliže njega i Pavlu Horvata mora se reći, da su njevi zviranjki različni :

S jedne strane je to sasvim očit upliv Mate Meršić-Miloradića i književne literature ku su dobivali iz Austrije, a s druge strani je to njev oslon na vlastiti dijalekt, u ovom slučaju koljnofski i vedešinski govor.

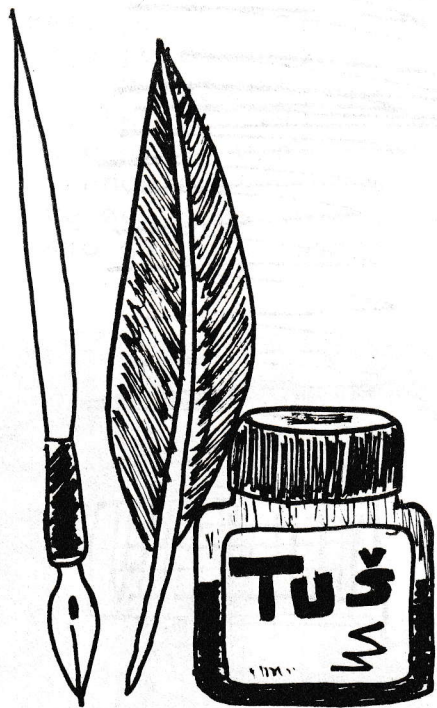
U neki momenti bi se i moglo reći da su gradišćanskohrvatski pjesnici uplivali na pjesništvo sunarodnjakov u Ugarskoj. Čuti se vrlo velika surodnost med načinom na kom piše svoje pjesme gradišćanskohrvatski pjesnik Anton Leopold i pjesnik Hrvatov u Ugarskoj Marko Dekić. Naravno, da bi o tom još bilo potribno da se poduzmu kompletnije studije, prije neg bi se mogao donesti jedan čvrsto utemeljen zaključak.

Ča naliže mlade pjesnike Gradiš-

ćanskih Hrvatov u Ugarskoj, ko se mora na žalost ustanoviti, da se do sada međ mladimi ne vidi pjesnika. Ovo ali ne znači, da se oni ne čedu pojaviti; zbog toga, kad u Gradišću postoju hrvatske škole, i kad u najnovije vrime postoju plani, da se u Koljnofu utemelji dvojezična hrvatska škola. Očito je, da čedu iz te mlade hrvatske populacije izrasti neki novi pjesnici.

Mate Šinković

Mate Šinković iz Koljnofa je neobično zanimljiva figura kulture žitka Gradišćanskih Hrvatov u Ugarskoj, kot i cijele hrvatske manjine u toj zemlji. On je stvarao pod vrlo teški uvjeti, žitak je proživio u svojem rodnom selu Koljnofu, i jezik, životne soke, inspiraciju, sve ča mu je bilo potribno kot človeku i književniku, dostao je u svojem rodnom selu. Zbog toga je njegovo pjesništvo živ svidok načina govora njegovih Koljnovcev, načina žitka njevih razmišljanj i njevoga senzibiliteta.

Zbog toga i ti stih, iako ni-
maju neku iznimno veliku vjekovečnu vrednost, iako su pisani

pod uplivom Miloradića, imaju izvanrednu kulturnopovijesnu vrednost s obzirom na poseban položaj Gradišćanskih Hrvatov međ svimi drugimi ogranki hrvatske narodne manjine u Ugarskoj.

1969. ljeta izašla je "Antologija južnoslovenskih pjesnika u Madjarskoj". Izdavač je bio "Demokratski savez južnih Slavena u Madjarskoj.", a sastavio je tu antologiju Milutin Stevanović. Ta Antologija predstavlja čvoričnu točku (Knotenpunkt) izmeđ književnoga stvaralaštva do 1969. i onoga ko je došlo potom. Zbog toga, ar je ta antologija otkrila jedan vrlo velik književni i umjetnički potencijal hrvatskih pjesnikova ki su u njoj zastupani.

U ovoj antologiji je i zastupan jedan Gradišćanski Hrvat iz Ugarske, naime jur spomenuti Mate Šinković. On je do toga vrimena jur stvorio svoj cijeli pjesnički opus, i njegovi dijalektalni stih, i upravo su obogatili onu antologiju.

Na žalost se mora ustanoviti, da Šinkovićevo izdanje "Na našoj gori" u Gradišću nij dovoljno poznato. Ovu zbirku je isto izdao "Demokratski Savez Južnih Slavena u Madjarskoj" 1981. lj. Predgovor je napisao Mio Karagić. Drugačije je o Pjesniku M.Šinkoviću jur ranije pisano u Jugoslaviji. Prof. Vidmarović sam je objavio jednu veliku i opširnu studiju o njegovom pjesništvu u "Čakavskoj Riči" 1977. ljeta.

On misli da bi se ova nepravica prema Šinkoviću od strani njegove gradišćanske braće u Austriji mogla ispraviti, da bi se njegove pjesme tribale ovde popularizirati i da bi se tribale poredati u korpus književnosti Gradišćanskih Hrvatov.

Preporod gradišćanskohrvatske književnosti je u svojem punom elementu počeo 1903. lj. djelovanjem Mate Meršić-Miloradića.

Po ocjeni prof. Vidmarovića se je završio s raspadom Austro-ugarske monarhije, prem on ali s tim nikad nij bio potpuno zničen. On je i kasnije imao oscilaciju, svoje pade i uspone /Aufstiege/, ali poslije Mate Meršić-Miloradića došao je Ignac Horvat, poslije Ignac Horvata je došao Augustin Blažović i krug ljudi ki su stvarali okolo njih, ako smāmo vežati preporod za pojedince.

Ča se tiče Gradišćanskih Hrvatov u Slovačkoj mora se otvoreno reći, da denas nimaju mogućnosti, da se izjasnu kot pripadniki hrvatske narodne manjine. Oni nimaju svoje škole i nimaju niti svećenika/farnika. Reducirani su na jedne male etnografske rezervate i njim matični narod ničega ne nudja, ča je potribno jednoj maloj narodnoj manjini da bi osigurala svoju etničku samobitnost. Na žalost oni nimaju književnosti. Njev najveći predstavnik bio je Ljudevit Vlašić, ki je upravo ovih danov umro, i čini se da poslije njega neće biti nikoga ki će uopće javljati o tom, da živu, postojū i stvaraju Gradišćanski Hrvati u Slovačkoj.

Po predavanju prof. Vidmarovića razvila se živa diskusija u ku su se ukjučili i prof. Radoslav Katičić, predstavnik slavističkoga instututa na bečanskom sveučilišću, i Željko Besedić, član društva za suradnju s Gradišćanski Hrvati iz Zagreba, ki je dobro upućen u naša pitanja i već ili manje naš stručnjak i savjetnik u Zagrebu.

Najvrućija diskusija se je razvila okolo pitanja jezika, a ovde je iz ust prof.-a Katičića došlo opet važno razjašnjenje za Gradišćanske Hrvate, naime da oni neka ne "pre gizdavo gaju" svoj problem u vezi iskajanjem standardnoga jezika, ar isti problem u čuda širjem okvi-

ru imaju i Hrvati u Hrvatskoj, iako imaju jur svoj normirani književni jezik.

p.t.

KRUŠE SE BJERFA

Zidari stoju s njevimi baci u ruki i kuru cigaretu. Pred nogami leži ukrčena bjerfa. Nimaju drugoga posla i tako su zeli ovo djelo. Stan je velik, bjerfa dobro drži. Djela imaju sada dost. Zgrada ka je prije bila čvrsta se je preobrazila u голу skaluu.

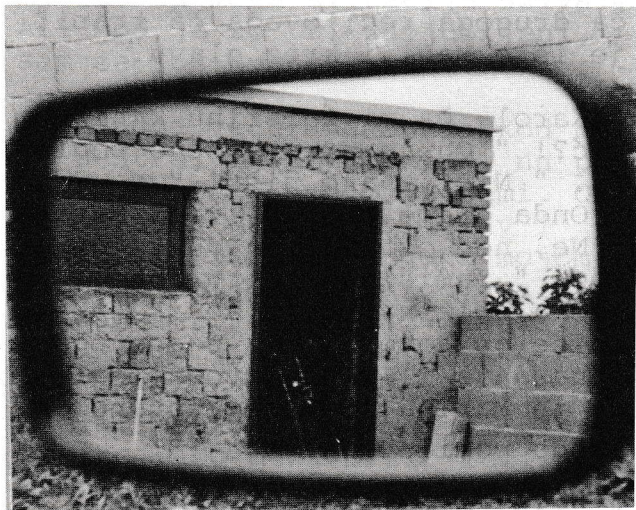
I u Austriji se kruše. Razbija se pravica. Naše i Slovencev pravo.

To se je godalo nekad davno, da su napisali državni ugovor. On se je napisao, potpisao i u velikom pozabio.

A sada se najednoč kaže jedno minjanje. Austrija kani pružiti svojim državljanom pomoći. Hitala je svoju udicu s milijunskom svotom med masu. Uloviš se, premjestiš se u narodni savjet.

No dobro. Dokle se ništ gorjega ne stane.

Ali sada poslušnite: Polovica u savjetu zastupa druge interese, a samo druga polovica bi mogla svoju funkciju ispuniti i zastupati naše interese. Zvana toga bi peljao posle jedan činovnik iz Saveznoga kancelarstva. Ali ne zbog kakove želje za kontrolom. Ne, ne, samo da bude savjet efektivniji.

Kad budete sidili u Savjetu onda ćete dostati veliku svotu pinez. Čisto na zakonskom putu. Moguće bi ali moglo biti, da veli kancelar: " Ne! " Zač? Kad bi narodni savjet slabō poslušao.

PREBIVA= **LIŠĆE**

Sidi i poslušā. Okolo njega se trese društvo od smiha. Povidaju svoje doživljaje. A on misli o dražesnoj imaginaciji. Predstavlja si nje rumeno lice, vesele oči i zlatne vlase. Ljubi ju. Začaran je. On živi s imaginacijom.

Opet grohot. Jedan je povidao šalan dogodjaj. Čuti kako se giblju njegove nutarnje tajne. Da, sada! Ona se nasmiši njemu i nje glatke ruke objamu ga. Ah, slatkoća!

Kamo kaniš? Ostani. Prosim te! Neka me ostavit. Ne moreš? Zač - kad postojiš samo u mojoj imaginaciji? Prolazni kip si, da. Ali ča nij prolazno? Ča još nij prolazilo, ča se je narodilo? Živiš za trenutak? - Kot da žitak nij trenutak?

Dražesni kip i čut - ostante! Nekate me ostavit u samoti. Ne, prosim, ne, ne,

Ha, ha, ha,.....!

Glasan grohot grčkov, grohot zažganjenih, zadimljenih organov mu je umorio raj i on je bio opet onde. Onde, na zamaženom stolcu, onde na starom, zbrisanom stolu.

Divlje kolo
zvuči milo,

si li moja
divna vilo ?

Rudi Lebenić

ČEŽNJA U NOĆI

(Nastavak)

Marija je bila tako perpleksna da je samo klimnula glavom. Tako su ona i nje poznanac Karol stupili u jednu kavanu, ka se je nalazila čisto na blizu.

Muš je ej otpeljao, ili bolje rečeno on je izabrao jedan stol, kade bi mogli biti sami. Okolič= ni stoli su bili prazni. Kad su naručili svoje piće i kad se je konobar odaljio, je Karol samo tupo gledao preda se na stol, ili na svoje ruke. Marija nij mogla točno reć. Na svaki način je cijeli čas mućao. Nervozno se je igrao s prsti i kad je došla kava ju je stalno mišao.

" Zač me je pozvao simo, ča ću ovde s njim? " mislila je Marija pri sebi i najvolila bi bila proteć. Ali u ta hipac sprogo= vori Karol. Bio je blizu 35 ljet star, oženjen, ali dice nij imao.

" Marija, ja sam te pitao jeli greš s manom na kavu, kad ..."

Mariji je bilo neugodno kad Karol nij mogao dalje, ali ona je mućala. Čekala je dokle se nje poznanac opet ohrabri. Bili su s istoga sela i normalno ga nij poznala tako nervoznoga i nesigurnoga. Ča ga nek trapi?

" Ja nisam kanio da misliš čemerno prik mene, zbog te divičice ... " Marija mu ozbiljno pogleda u oči. " Ov mi kani čisto ča drugoga reć; ovoga ča trapi " je išlo Mariji krez glavu.

" Karol, ča mi zaistinu kaniš reć?! " On ju prestrašeno pogleda. " Ništ, nako ništ! "

" Onda gremo opet ", veli Marija " Ne, ne, ostani, ja ću ti ča reć! " Zamišljeno i turobno gleda opet na stol. Toliko nesriće je govorilo iz njegovoga ponašanja i iz njegovoga pogleda, da je Marija imala momentano mnogo pomilovanja s njim.

" Znaš, moja žena , ja ne

morem jimat dobroga odnosa k njoj. Bolje rečeno ja nigdr nisam jimao dobroga odnosa. Poslušaj dalje! Neka ne prekinut! Ti ćeš se sad pitat, zač sam ju onda uopće za ženu zeo? - Kad je bila doba da se oženim, kad sam si mislio da će mi to pomoć i da ćemo se s časom razumit. Ali nastalo je sve čemernije, namjesto bolje. Razumiš? Ja već uopće ne spim s mojom ženom! "

Marija se prestrašeno ogleda na sve strani, jeli je to neko čuo. Ali svi stoli okolo njih su bili prazni.

Mariji nij bilo svejedno sidit ovde s ovakovim mužem, ali mislila si je, da si mora spovid do konca poslušat.

" Ja k ženam već ne morem jimat dobroga odnosa, od onoga časa ne, kad Ti znaš da sam bio va uzi? "

Marija se preseneti. To zaistinu nij znala. Bila je samo čula, da Karol pred okolo 12 ljeti za jedno vrime nij bio doma. Misli= la je da je bio onda kamo otpu= tovaao.

" Da, čuda ljudi to nij znalo. Ali , ću ti povidat, kako se je to stalo. Pred skoro 14 ljeti je moja sestra jimala jednu družicu va ku sam se bio strašno zalju= bio. Ali kod nje to nij bilo tako. Kazala se je jako mrzla prema meni. Već puti sam si mislio da moju situaciju uživa. Ali kod je to pri zaljubljeni, sam se još svenek ufao.

I jednoga večera je bila kod mo= je sestree, znači kod nas, na po= sjetu. Mi tri smo bili sami. Ona je obrnula govor na ljubav i skoro cijeli čas se je s mojom sestrom o ljubavi razgovarala. Ja sam sve već postao razdražen. Jednoč me je i za ruku zela. Mislím, da je dobro znala ča djela. Na koncu se je ali čisto kratko i od mene mrzlo lučila. Znao sam da ima dalji put domom. Prlje negø sam išao za njom ko zapravo neznam zač sam si za-

taknuo staroga oca pistolju. Ja zaistinu neznam zač. Municiju sam isto zeo sobom, ali sam ju ostavio u žepu.

Onda sam se s autom za njom. Kad sam ju strefio na pol puta, ju pitam jeli ju smim domom od= vest. Ona bez riči stane u auto. Dokle je ona obrnula lice kraj od mene i gledala van kroz ob= lok, sam ja gledao nje lipe noge. Bila je onda kratka moda.

Kad sam zastavio auto pred nje stanom i tiho ogasio motor, ni= je ona velje iz aute van stala. Jedan momenat smo čisto tiho sidili jedan uz drugoga u auti. Ona me je s dibokim ali mrzlim pogledom gledala.

U ta hipac ja potegnem nenabije= nu pistolju van iz žepa i ju držim prema njoj. "Ja kanim da ti s manom spiš!" sam ja rekao ali nikako me je stezalo u gutu

i morao sam žrkat.

Ona se kratko nasmiši, zame mi pistolju oprezno iz ruke, takne mi ju u žep i me počne kuševat. Bila je tako ljubezna i postala je čisto strastvena. Zame me za ruku i veli: "Hodi gremo k memi nutr." Ljubili smo se kod najveći ljubavni par.

Kad sam još istu noć domom došao, bio sam izvan sebe od sriče i čutio sam da tisuć guslov svira za mene. Kaput (Mantel) sam samo obisio i sam se srično legao spat.

Drugi dan došli su šendari po mene. Našli su pistolju i municiju u kaputu, sve kot im je ona bila rekla. Najavila me je zbog silovanja. Ona je dobila, a mene su dvi i pol leta zaprli."

"Ali ča nisu vjerovali istinu, kad si im sve povidao?"

"Znaš, Marija, morebit im nizam sve tako povidao kod bi bio morao. Ja sam ju još svenek ljubio i sam si mislio da će ona najzad potegnuti svoju rič, od sebe van. Ali vkanio sam se. Marija, od toga vrimenta su mi sve žene jednake i ne morem najt nikakovoga odnošaja k njim. Meni je mило moje žene. Ja već neznam ča ću."

Marija je bila čisto uzbunjena. Ovakovoga ča si nije dočekala. Kako da ga batri, a da te riči nebi glušale prazne.

"Znaš, Marija," Karol opet počne, "pred nekolikimi dani sam doma na veži slučajno vidio jednu fotografiju jednoga daljnega mojega rodjaka, ki je pred nekolikimi leti nenadijano umro. Štašno je htio proklinjati i vragovati, a i strašno je pio. I onda mi napamet dojde: Jeli je ta muž sada va pakli ili ne, nemer zbog toga strašnoga proklinjanja. U ta hipac u peći počnu eviliti i jaukati cipajke. Skoro sam se morao smijati. Pomislim opet na rodjaka. Se je po-

kajao prlje nego je umro? A ako se nije dospio pokajati, mu je Bog i tako oprostio? A ako on sada nije niti u paklu, niti u purgatorijumu niti u nebu? A ako on samo sagnjije i nastane zemlja, a neba pak pakla nij? Ovakove misli su mi onda došle."

nastavak slijedi

D. L.

LIRIKA

himne

himne sve ste divne
pune idealov
na usta pjevačev

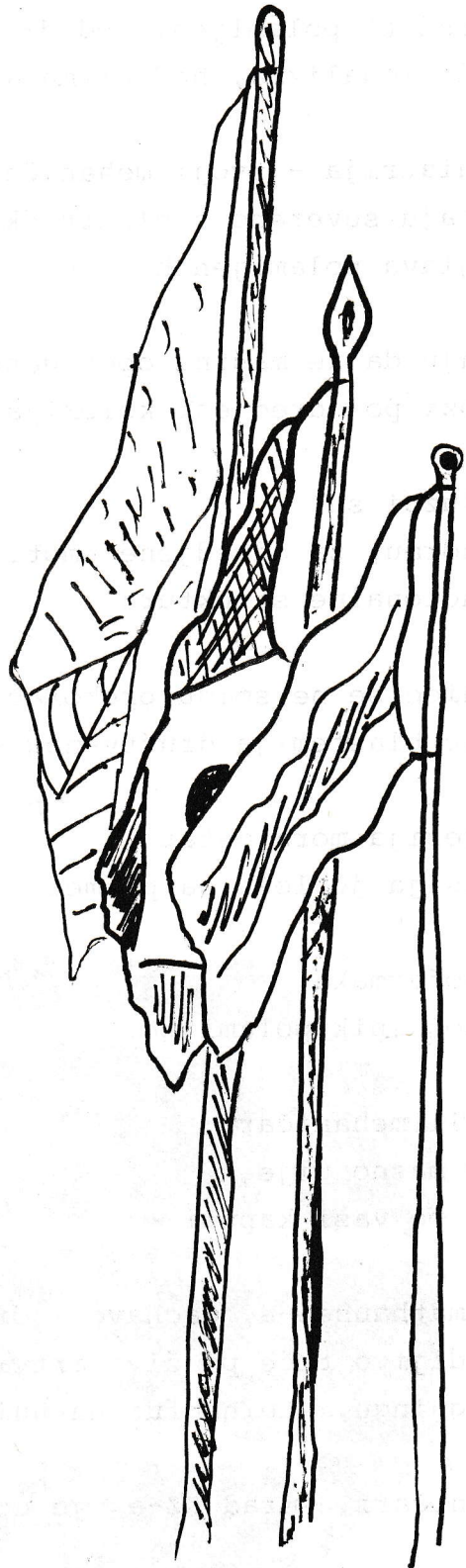
noge glave ruke
i svi ostali kotrigi
pobožni su i tihi

moji oči putuju po okolici
misli vi ste u stiski

kad začujete što se is
gla ispusti za-
kriknut ću " ha ha h da čuje
cijeli s

čekam da se moje tijelo gane
i ostavi obscenan skup
ove dvorane

a.n.

psihijatrija

inkvizicija 20. stoleća

"werštot" polamljeni od društvenog prometa,
tradicionalizma, hedonizma i hirarhičkog fašizma

psihijatrija - tvoji mehaničari
udaraju suvereno s električkim baci
po glava polamljenih

čekaju da se mašina opet gane
i vozi po odredjeni kolomija

u službi su
za normu, za odredjene emotivne
i racionalne strukture

granice se ne smidu prekoračit od nikoga
to je blasfemija društvenog sakramenta

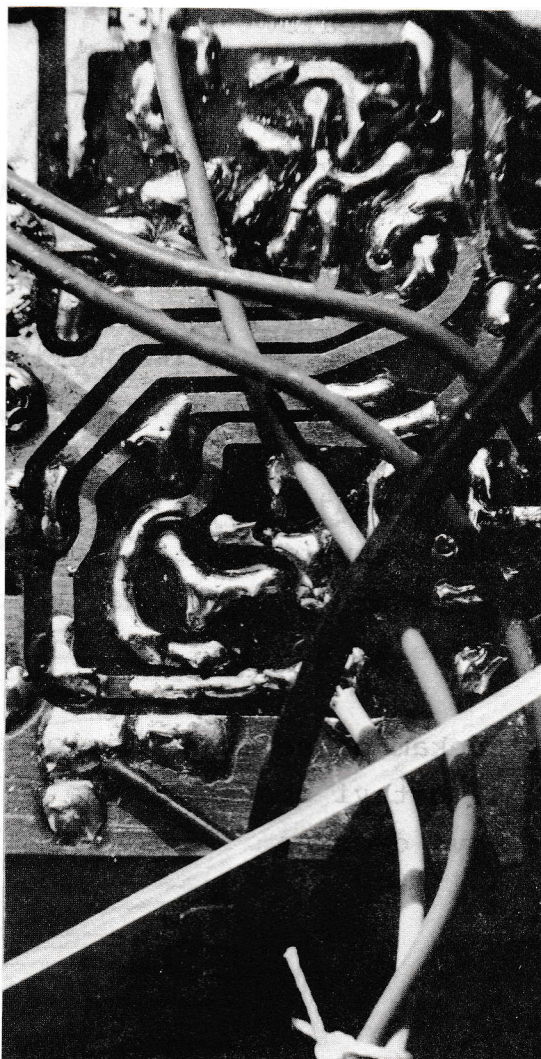
depresija mora ostat
agresija je loša za promet

psihofarmaka
zrakogasnik polamljeni

bijeli mehaničari;
črno masno ulje
curi po vaši kaputi

krv mathausen-a, dachave i drugi KZ-ov
nevidljivo teče po živi mrtvi
u guggingu, steinhofu na univerzitetskliniki

mehaničari, smrad KZ-a je u vami !

a.n.

NS

narodni savjet
kreisky-a cvijet
trostranske reakcije klozet

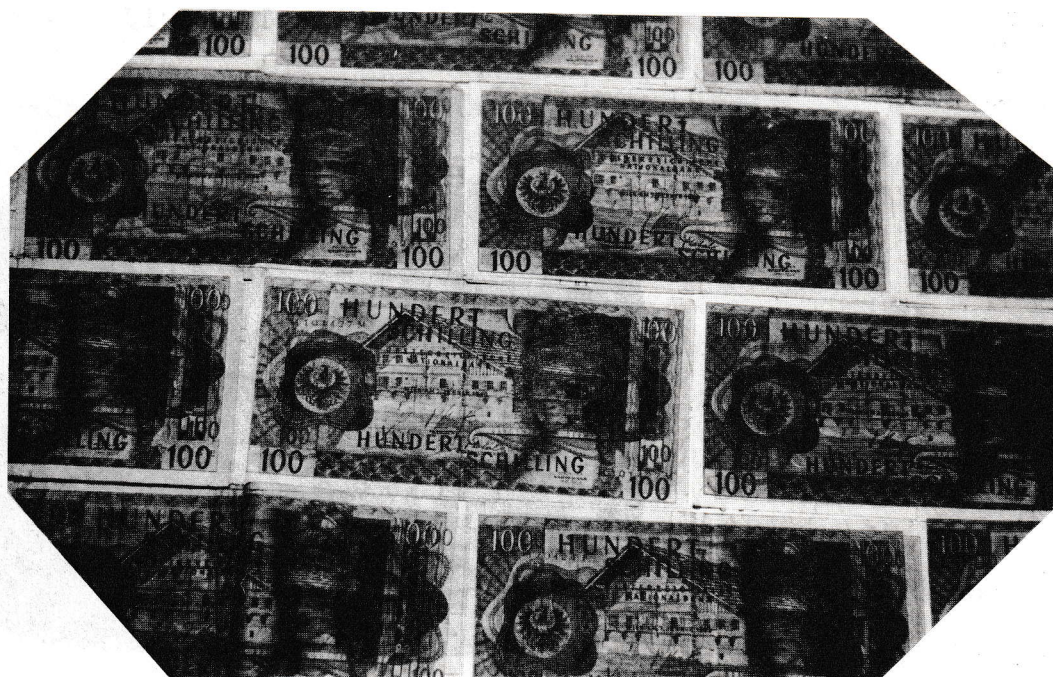
u tebi će se kuhat manjinsko
jilo
po nimško nacionalnimi recepti

austrijska manjina će dobit hranu
konac vragu i gladu
dobit čedu hrvati novu snagu

slabo tjelo će se okripit
i u noći goristajanje doživit

akcije i revolucije
neće vam biti potribno,
adoptiralo vas je
trostransko tjelo

a.n.

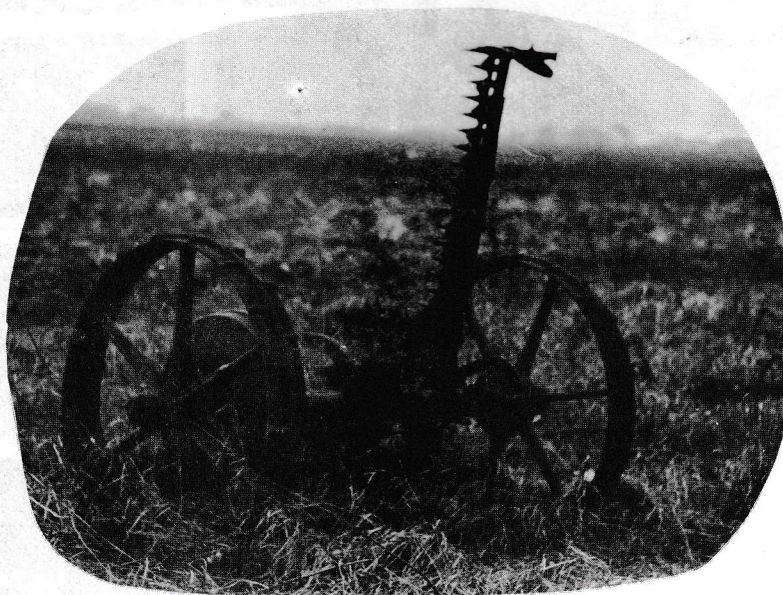

DOKLE IŠĆEM

dokle išćem bolje restaurane
filme s većimi senzacijami
lipšega tovaruša
sve već znanja
već prestiža
teater-predstave s boljimi glumci
duhovite razgovore
smanjenje problemov u alkoholu
uživanje mladosti ka već neće bit mladja

žitak piše i biži dalje
napuni strane mojega mozga
bojim se od starosti
vrijeda već nijedna stran neće bit prazna
neće bit mjesta za novo
ponavljat ću stalno staro
kot oni drugi
ki mi sad na živce idu.
Ne, nikad!
Zis svakom žilom mojega tijela
borit ću se protiv
Na zdravlje Jure, živio Ivica!

doroteja lipković

beč

grad prežerani debeli napuhnuti štakorov
zasrani štatuoov i monumentov

"baustö" pendlarov
parket spekulantov

metropola marije terezije
cara jožefa franza jožefa bruna

opera parlamenat casino
demel sacher imperial mac donalds

katedrale i druge historične zgradje
per omnia saecula saeculorum

a.n.

f a s a d e

fasada - stana, človika zavičaj
pred vjetrom, kišom, suncem, snjegog, človikom

fasada - človika praznoga
mrtvoga duha
kopija kopije

fasada - inteligencije onanija
kompenzacija kompleksa
neslobodnoga bića
inferiorno ležećega , po slabiji gazećega

a.n.

HAK HRVATSKI AKADEMSKI KLUB
Kroatischer Akademikerklub
1040 WIEN, SCHWINDGASSE 14

Drucksache

HKD

Dr. Kovens Korall Str. 23

7000 Železno / Eisenstadt

P.b.b. Erscheinungsort Wien
Verlagspostamt 1040